

Ivar Bjørklund, Tromsø Museum-Universitetet i Tromsø.

HVA GJØR VI MED REINDRIFTEN?

Den samiske reindriften står i dag ved en skillevei – sammen med norske myndigheter. Veivalget handler om man fortsatt vil opprettholde den siste samiske kulturbærende næring eller om man vil handle på tvers av folkerettslige forpliktelser, lovfestede rettigheter og allmenn politisk anstendighet. Reindriften skjebne er at den alltid har vært forvaltet og forstått gjennom de ideologiske oppfatninger som til enhver tid har hersket i det norske samfunn. Det startet med utenrikspolitiske hensyn på 1800-tallet, så ble landbrukets interesser styrende og de siste tiårene er det miljøpolitikk som har definert nordmenns og medias forståelse av hva samisk reindrift handler om. Politiske tiltak er nå sentrert rundt begreper som "overbeiting og miljøkriminalitet". Felles for alle tiltak gjennom tidene, er at ingen har tatt utgangspunkt i hvordan reindrift fremstår i et samisk kulturelt univers – det er norsk ideologi, moral og interesser som har definert hvordan reindrift skulle forstås.

I dag er det *industrialisering* og Nordområdesatsing som setter rammene rundt reindriftpolitikken. Aldri før har reindriften stått overfor så mange destruktive tiltak – tiltak som i sum er helt uforenlig med reindrift slik vi kjenner det i dag som en samisk samfunnsform. Av *ytte* tiltak er det særlig gruvedrift som påkaller oppmerksomhet. Regjeringen har bevilget 100 millioner til mineralleting og undersøkelsesrettighetene til store deler av Finnmark er solgt til det kanadiske selskapet Dalradian Resources. Disse kan evt. selges videre til andre selskaper som er interessert i å posisjonere seg i nordområdene – slik Kina er det på Grønland og i Arktisk Råd. Rettighetene dekker bl.a. størstedelen av vinterbeiteområdene i Karasjok og Kautokeino. Mens det for ti år siden var registrert 60 slike rettigheter i Finnmark, er det i dag registrert 2000. Regjeringen har lagt forholdene til rette gjennom en ny minerallov – en lov som ikke tok hensyn til Sametingets folkerettslige anførsler. Gruvedrift forutsetter videre infrastruktur i form av kraftforsyning, veibygging etc. Nye vindmølleprosjekter er inne til behandling og flere har allerede fått tillatelse.

Andre tiltak berører reindriften *innenifra* og er ytterligere med på å svekke næringen som en samisk kulturytring og livsform. Øverst på dagsorden står reduksjonskravene, et grep som springer ut av Stortingets vedtak om høyeste reintall – bygget på høyst diskutabile landbruksøkonomiske modeller. For å vise politisk handlekraft skjærer man så alle reineiere over en kam og forlanger til dels dramatiske reduksjoner hos samtlige – uansett hvilken slaktepraksis den enkelte måtte ha fulgt. Det får konsekvenser for rekrutteringen, ikke minst for de som er i etableringsfasen.

Videre kommer så departementets beskjed om at forvaltningen skal omorganiseres; områdestyrene skal bort og alt skal legges inn under fylkesmannen. Det betyr at den lovfestede innsigelsesretten muligens må legges til reinbeitedistriktene – hvor man er særdeles dårlig rustet både med kompetanse og økonomi. I møtet med

heltidsansatte jurister og fagfolk i norske departementer, bergindustri eller internasjonale industrikonsern, nytter det lite med et kontor på kjøkkenbenken bemannet av mennesker som har norsk som fremmedspråk. Og fylkesmannen har mange hensyn å ta, hvorav reindriften stort sett har vist seg å stå bakerst i køen.

I denne situasjonen står reindriften svært så alene. Sametinget har lagt seg på en institusjonsbyggende strategi og har inngått en "intensjonsavtale" med gruveselskapene – en avtale som selskapene rimeligvis bruker for alt hva den er verdt. Finnmarkseiendommen (Fefo) som pr. i dag er eier av arealene, er opptatt av markedsmessige hensyn. Til tross for at Fefo som styringsorgan er underlagt Finnmarksloven og dens folkerettslige forpliktelser, så agerer Fefo på tvers av disse forpliktelsene. Som grunneier tillater de for eks. bygging av vindmølleparker – prosjekter som de samtidig er medeier i. De selger faktisk beiteområder før Finnmarkskommisjonen får tatt stilling til hvilke rettigheter reindriftsamer måtte ha opparbeidet seg gjennom tidene.

Summen av alt dette representerer dramatiske inngrep i reindriften som en urfolksbasert levevei og må antas å være i strid med internasjonal folkerett som Norge har forpliktet seg til. Det er en forunderlig situasjon at staten begrunner sitt reduksjonskrav med manglende beitegrunnlag – samtidig som de samme beiter reduseres ytterligere gjennom gruvedrift og vindmølleanlegg. Det er etter hvert akseptert av myndighetene at de reindriftspolitiske tiltak frem til i dag har vært mer eller mindre mislykkede – ja det er faktisk blitt en begrunnelse for stadig å prøve ut nye tiltak. Det er derfor på tide med en offentlig utredning som tar for seg hele sakskomplekset. Departementale landbruksbaserte modeller har for lengst vist seg å ikke fungere og årsakene til reindriftens problemer har aldri vært evaluert. En slik utredning må ha både reindriftsfaglig, juridisk og samfunnsvitenskapelig kompetanse og ta for seg reindriftens situasjon i sin helhet. Det er først med en reindriftssamisk legitimitet at nye tiltak kan vise seg relevante og akseptable – både politisk og folkerettslig.

Figurtekst:

Oversikt over mutinger i Finnmark 2012. Hver sort firkant utgjør 10 km². (Direktoratet for mineralforvaltning).